

TELEGRAFUL ROMAN.

ipare Marția, Joia și Sâmbăta

ABONAMENTUL:

Pentru Sibiu pe an 7 fl., 6 luni 3 fl. 50 cr., 3 luni 1 fl. 75 cr.
Pentru monarhie pe an 8 fl., 6 luni 4 fl., 3 luni 2 fl.
Pentru străinătate pe an 12 fl., 6 luni 6 fl., 3 luni 3 fl.

Pentru abonamente și inserțiuni a se adresa la
Administrațiunea tipografiei archidiececane Sibiu, strada Măcelarilor 45

Corespondențele telegrafice și a se adresa la
Redacțiunea „Telegrafului Român”, strada Măcelarilor Nr. 45
Epistolele nefrancate se refuză — Articuliile nepublicați nu se inapoiază.

INSERȚIUNILE:

Pentru odată 7 cr., — de două ori 12 cr., — de trei ori
15 cr., rëndul cu litere garmond — și timbru de 30 cr.
pentru fie-care publicare.

Nr. 6433 Pres.

CONCURS.

În gremiul consistoriului archidiececan de aici sunt de ocupat trei posturi de *cancelisti*, fiecare cu salariu anual de 400 fl., care în decursul timpului pôte fi urcat la 500 fl.

La posturile acestea pot concura tineri greco-orientali bine desvoltați și sănătoși, deprinși bine în scrierea corectă în limba română și în scieria giară, și recomandați prin studii și purtare bună din trecut.

Suplicile pentru conferirea acestor posturi scrise cu mâna proprie a concurenților și instruate cu documentele necesare, sunt a se adresa aicla la adresa secretariului consistorial Dr. Remus Roșca, cel mult până la 15/27 Novembre a. c.

Sibiu, 13 Octobrie, 1893

Presidiul consistoriului archidiececan.

Sibiu, 15 Octobrie, 1893.

Ministrul nostru de interne Hieronymi, precum se vede, are intențiuni bune față de rezolvirea celei mai ardețore chestiuni a statului nostru, a chestiunii de naționalitate. Nu sunt însă de ideia, acesta micii despoti din țară. Despre acesta dovada cea mai bună ne-o dau congregațiunile comitatense din comitatele de nord ale Ungariei. E vorba de libertatea presei, de libertate liberului cuvânt, atât de mult pretuită în timpul de aci la toate poporele culte.

Congregațiunea comitatului Nograd a decis mai septemăniile trecute ca liberul cuvânt nemăgar să se încătușeze, ca presa română și slovacă să fie supusă la censură preventivă. Aceste decisiuni a fost comitatense cu toate municipiile comitatense ale țării, pentru aderare și așa a ajuns la desbatere și într-o congregație vecină cu Nogradul, în congregația comitatului

Turof. „Bud, Hirl.” ne spune, că din acest incident membrii slovaci ai congregației s'au prezentat la adunare în corpore. Și ce a referat? Protonotariul comitatului a primit în întregul ei propunerea comitatului Nograd, deși în alte comitate s'a trecut preste ea la ordinea zilei, și propune, ca și congregațiunea să adere la ea. A pășit însă la mijloc vicespanul comitatului și a dat lucrului cu totul o altă direcție.

Vicespanul, espunând, că n'a putut lua parte la ședințele comitetului permanent, a declarat, că din punct de vedere al libertăților publice și în special al presei nu pôte sprigini propunerea comitatului Nograd, dar fiindcă foile slovacă și în special „Narodnie Noviny” și foia populară „Narodnie Hlasnic” agiteză mereu contra statului ungar și dorește constituirea Ungariei pe baze de confederațiune, congregațiunea să redigeze o cerere la guvern, în care să se rōge, ca pentru înfăptuirea agitației, cu schimbarea legii de presă existente, agitatorii să nu fie condamnați la temniță de stat, ci la temniță ordinară. Er ca ceva special pentru slovaci a propus, ca congregațiunea să rōge guvernul a dispune redactarea unei foi patriotice slovace.

Membrii slovaci ai congregațiunii au apărut presa națională slovacă și s'au declarat contra ambelor propuneri dar cu toate acestea, propunerile vicespanului au fost permise.

Congregațiunea deci va face un redecit guvernului, ca „agitatorii” adevărați reprezentanți ai naționalităților să fie condamnați la arest ordinar, adică libertatea cuvântului, libertatea presei la noi și așa mărginită să fie pusă alături cu crima, cu hoția de pedrumul de țară, cu furtul ordinar.

Frumoșe ideile are vicespanul, care a plămădit propunerea congregației, care a primit-o, numai e păcat, că trăesc în secolul nostru luminat, în care cu ele să fac de ris; în secolul al XV-lea s'ar fi potrivit de minune.

Încât pentru propunerea a doua, de a se redacta o foia slovacă „patriotică”, ar fi păcat de banii, ce s'ar spesa pentru o astfel de întreprindere. Foia „patriotică”, cum se înțelege la noi este egal cu foia „renegată”; cum e bună oră la noi „Ungaria” lui Moldoványi Gergely, pe care e păcat să o ia românul în mână și care cugetă, că prin aceea că bajocoresce pe omii nostri de frunte, pe archierei și în general întreaga națiune, va căștiga pe români. Zădarnică încercare! Acesta așa e și la slovaci, dovadă că propunerea acesta n'au desaprobat-o nici membrii slovaci ai congregației, după cum a șis unul cu ironie, din motiv, că guvernul nu va afla slovac, care se cetescă o astfel de foia.

Congregațiunile din comitatele slovace să fac renumite prin propunerile lor — înaintea soviniștilor, cari să bucură de ele, dar guvernul ar trebui să le dea o dojană, pentru că prin astfel de hotăriri medievale blamăm stăruințele.

Asociațiunea transilvană.

Adunarea generală a Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporului român, care s'a ținut în anul acesta în Năsăud, a fost de tot bine cercetată, după cum se pôte vedea și din înscrierea membrilor, cu care ocaziune s'au încasat 600 fl. Ôspeții sibiieni: Ilustritatea Sa Dr. Il. Pușcariu, v. președintele Asociațiunii, dl L. Simonescu, dl L. Simonescu, apoi domni: I. Papiu, P. Cosma, O. Tilea, însoțiți de delegații desp. Făgăraș Iuliu Dan protopresb. și V. Rățiu vicariu, au plecat din Sibiu Vineri seara în 20 Oct. Sâmbătă la 12 ore au sosit în Bistrița, unde au fost călduros primiți dimpreună cu alți ôspeți, de inteligența din Bistrița, Bărgău și Năsăud. Dl Dr. Ciuta țină o vorbire, prin care bineventă pe comitetul central, dându-

lui îi răspuns de vice-președinte D. Ilarion Pușcariu în termeni călduroși. După-ce ôspeții prândiră în Bistrița se înșiră la vr'o 15 trăsurile pe drumul spre Năsăud. La măsuri de bunăvoință îi întâmpină pe ôspeți un banderiu de călăreți și comitetul arangiatoriu în frunte cu dl Dr. Ioan Pop, care a bineventat pe comitetul central și căruia i-a răspuns în cuvinte pătrunțore de dl vice-președinte Dr. Il. Pușcariu în partea de președinte Năsăudului se ridica o pōrtă triumfală mare și frumoasă, aici aștepta partea cea mai mare de inteligență și popor din Năsăud și jur și în sunetele muzicii pompiere, în strigătele nesfârșite de „să trăiescă” ale tineretului și publicului ajunseră oșpeții la 4 ore în Năsăud, unde îi bineventă primariul Prădan, căruia îi răspuns de vice president. La „Hotel Rahova” s'a ținut seara convenirea socială, care a fost animată de o muzică vestită și de toastele căldurose. Dl Dr. Pop ridică cuvântul pentru dl vice-președinte Dr. Il. Pușcariu, Ilustritatea Sa mulțami în genere pentru buna primire. Șirul toastelor țină până târziu, asemenea dură și petrecerea.

În 22, după serviciul divin publicul era adunat și aștepta deschiderea ședinței, când se ivesc vice-comite și cere ca să se ivesc spre comite disertațiunile, ce au să le țină disertații, ca să le censureze. Cu vice-comitele s'au întreținut spre capacitate dl vice-președinte Dr. Il. Pușcariu, directorul Ciocan, în sfârșit a pus capet discuțiunii dl Cosma, care i-a spus lămurit, că pretensiunile sunt absurde, că nici Bănffy n'a făcut astfel de pretensiuni la Deș, mai bine vor sci membrii chemați să judece cuprinsul disertațiunilor decât dl vice-comite și ei și țină răspunderea pentru ele, dl vice-comite se vede, că nu cunosc încă treburile și prea exagerat în pretensiuni. După acestea muindu-se vice-comitele se începu ședința, la care luă și densusul parte. Cuvântul de deschidere al dlui vice-

FOIȚA.

Documente pentru limbă și istorie.

Un manuscris în limba Macedo-română.

(Urmare).

Fericii sunt fomotosii, și setosii după dereptate, kă acei se vor sătură.

Pre 8.

Fericii sunt miselimosii, kă acei se vor miseli. Fericii sunt cei ku inimă korată, kă acei vor vedea pre Zeu.

Pre 6.

Fericii sunt pacefakătorii, kă acei fi Zeului se vor kiamă.

Fericii sunt karii se alungă pentru dereptate kă acelor este imperaciă cerurilor.

Fericii veți fi, kându ve vor infruntă, și alungă menciunosii, și vor zice tot kuvântul rêu kontra vostră pentru mine.

Bukuracive, și ve alegrii, kă plata vostră multă este in ceruri.

Mărire; Și akum.

La Serbătorile zeesti, sêu imperatei se kântăre in loklu Fericiiilor kanteclor Serbătoriei, și anume La inalcară onoratei Kruce, in 14-lă Viniceriu.

Versu. Domnul se imperaci, sô se nirăaské poporele.

Mântueste. Domne! poporul têu, și binekuvântă mosteniră tēja, donăză vingere regilor asupra neamicilor, și vegle ku Krucea tēja pre regiunea tēja.

Versu. Domnul din Sion este mare, și inaltu preste tote poporele.

Mântueste, Domne! poporul têu.

Versu. Mărturăskése numelui têu mare, kă infrikosat, și sântu este.

Mântueste, Domne! poporul têu.

Mărire; Și akum. Mântueste, Domne poporul têu

La nasteră Domnului, și Mântuitorului nostru Isus Hristos, in 25-lă Nieos.

Versu. Zise Domnul Domnului meu: șezi de derăapta mear, pōnē voiu pune pre neamicii tēi skamicilor peiorilor tele.

Nasteră tēja Hristose Zeul nostru, resari lumii lumina kunostincei, kă prin dēnsa karii servēau, stelilor dela stela fuseră anvencau sô se inklină cie sorelui dereptatei, și sô kunōscē pre tine resaritlu de sus, Domne! mărire cie.

Versu. Toăglu poterei va tramite cie Domnul din Sieră, veți stepăni in mezul neamicilor tēi.

Nasteră tēja Hristose Zeul nostru.

Versu. Ku tine este incepătura in zioa poterei tēi, intru stralucirile Săncilor tēi.

Nasteră tēja Hristose Zeul nostru.

Mărire; Și akum. Nasteră tēja Hristose Zeul nostru.

La botezlu Domnului nostru Isus Hristos, in 6-lă Gerariu.

Versu. Mărturice Domnului: kô e bun, kă in vietă este miseliă lui.

In Iordan, kându te botezași tu, Domne! inklinară Treimei se aretă; kă bocea Părintelui mânturici, și Fiu amat te nmi; și Spirtul in formă de borumbu adeveri intariră kuvântului. Karele te aretași Zeule, și lumărașă, și mire cie.

Versu. Sô zikē kasa Israilui: kô e bun, kă in vietă este miseliă lui.

In Iordan, kându te botezași tu, Domne!

Versu. Sô zikē kasa Aaronlui: kô e bun, kă in vietă este miseliă lui.

In Iordan kându te botezași tu, Domne!

Versu. Sô zikē toci, kă in vietă este miseliă Domnului: kô e bun, kă in vietă este miseliă lui.

In Iordan, kându te botezași tu, Domne!

(Va urma.)

president a fost un studiu frumos și de mare importanță asupra dezvoltării celei mai înalte societăți culturale românești din Ardeal. În decursul acestei ședințe au sosit telegrame dela: Escellența Sa I. P. S. Domn archiepiscop și metropolit Miron Romanul; corpul profesorilor din Blaj, redacția „Telegrafului Român“, dl M. Voileanu asesor Sibiu, dl G. Pop de Basesci și dela alții din țară și străinătate. După 2 ore s'a început banchetul, la care au participat 140 de persoane. Primul toast l'a ridicat dl vice-president Dr. Il. Pușcariu pentru Majestatea Sa monarhul și apoi a curs rînd pe rînd și rîndul toastelor. Culmea însușefirei o a atins dl ases. Z. Boiu prin o poezie în onoarea Năseudului. S'era musica pompierilor și corul plugarilor a făcut serenadă dlui vice-președinte.

Luni la 9 ore s'a deschis ședința a doua, în care s'a verificat procesul ședinței prime, s'au cetit rapoartele comisiunilor din ședința primă și s'au întregit locurile vacante. Resultatul l'am publicat în numărul trecut. Dintre două disertațiuni insinuate a dlui Bașota și Stoica, din cauza timpului scurt nu s'a putut ceti decât a dlui Bașota. Ele se vor publica în foia Asociațiunii. Balul, ce s'a ținut s'era a fost splendid. Preste 250 de persoane au luat parte. În pauză s'a jucat „Călugerul“ și „Bătuta“.

Adunarea generală pe anul viitoriu e invitată la S. Sebeș.

Dacoromânismul și politica culturală magiară.

Sub titlul acesta, înainte de acesta cu câteva luni a scris în „Egyetértés“ dl Jancsó Benedek o serie de articoli, publicați în urmă și în broșură separată, referitori la cestiunea română. Articoli au fost scriși cu orecare cunoștință și obiectivitate, până acum neobiceiuită în publicistica magiară față de noi și acesta le-a dat o însemnătate deosebită. Ca rezultat al cercetărilor sale dl Jancsó a susținut părerea, că daco-românismul — sub care numire dînsul înțelege cestiunea română, în starea ei de acum, — este un factor, care se luptă în linia primă cu arme culturale și că tot numai cu arme culturale se poate combate cu succes din partea magiarilor. Cum se se combată, aceea dl Jancsó n'a dezvoltat-o atunci, dîcînd, că mai chemat este ministrul de culte să aște pe acest cum, adică mijlocele de combatere. După-ace însă, cum ne spune dînsul în „Egyetértés“ din 21 Octobrie c. ministrul până acum n'a manifestat nici un fel de interesare față de cestiune, își va espune dînsul părerile, tot sub titlul de mai sus, în o altă serie de articoli, arătînd mijlocele de combatere. E interesat, după cum ne spune „Egyetértés“, că autorul are același punct de vedere, ca și ministrul Hieronymi, și deosebirea numai atîta este, că ceea-ce ministrul a spus în termeni generali în dietă, dînsul va espune în detaliu și cu motivările necesare.

Din primul articol, apărut în numărul amintit al lui „Egyetértés“ estragem următoarele:

După aparițiunea broșurei mele, cestiunea de naționalitate română a ajuns în acel stadiu mai nou al dezvoltării sale, în care nu se poate nici denega, nici micșora. Ar trebui să aibă cineva o rea-voință păcătoasă, o conștiință nepatriotică, ca acum să potă susține, că cestiunea de naționalitate și în specie cestiunea română nu este una dintre cestiunile mai de căpetenie și mai ardețore ale politicii magiare.

Se pare a fi o afirmare paradocsă, dar în orecare privință trebuie să fim mulțămitori ultraistilor români, căci ținutei lor, provocătoare până la scandal trebuie să mulțămim, că ați în fața acestei cestiuni nici aceea nu mai pot închide ochii, cari țin

frênele țerii în mână și cari până acum așa bucuros s'a amăgit pe sine cu aceea, că întrégă cestiune română o fac din partea română câteva existențe catilinare dimpreună cu câți-va țiarșiți din parte magiară, cari au patima mîncărării.

Cu cât me ocup mai mult și mai profund cu cestiunea română, cu atît mai tare ajung la convingerea, că națiunea magiară nu are interes de loc de a face încercarea să răpescă românilor naționalitatea, ci din contră avem interesul direct, ca români în acesta patrie să se aște bine ca românii și ca cetățeni ai statului ungar, ca să se întărescă în naționalitatea lor, în avere și cultură nu numai din partea lor, ci și cu ajutorul statului ungar și pentru ajutorul acesta frățesc, noi în interesul nostru bine pripeut să nu pretindem dela ei nici mai mult nici mai puțin, decât patriotism curat și alipire sinceră la statul ungar și afară de de acesta să mai pretindem de la intelegința română o conlucrare cinstită întru rezolvarea cestiunilor civilisatorice, cari sunt impuse statului ungar din partea istoriei și destinațiunii sale politice.

Aș greși contra adevărului, dacă aș afirma, că politica magiară și-a propus cândva de a lipsi pe români de naționalitatea lor și că ar fi vre-un bărbat de stat sau politic magiar, demn de luat în considerație serioasă, care ar interpreta magiarisarea așa, cum s'au obiceiuit a acusa în privința acesta viața publică magiară aceea, cari joca rolul de frunte la români. Greșala noastră nu este aceea, că ne-am fi ocupat prea mult, din ori și ce punct de vedere cu românismul, ci aceea, că am luat în prea puțină considerație pe români. Ne-am arangiat economia noastră casnică de stat și culturală, cu un cuvînt totă viața noastră politică publică, fără ca să ne fi venit în minte a cumpeni, că în partea resăritenă a patriei noastre români, ca element etnografic, sunt în majoritate și că ce efect vor avé asupra lor instituțiunile și alcătuirile aceste politice, economice și culturale și asupra raportului, în care negreșit trebuie ei să stea cu națiunea și statul magiar? (Va urma)

Date statistice.

Nu vom vorbi în acest articol de un felu de indiferentism, ce domnesce la noi, de a ne ocupa și cu statistica poporului nostru. Am puté cu dreptul afirma, că afară de datele, ce ni le dă din an în an biserica noastră ortodocsă orientală din archidieceasă și cele două diecese surori de Arad și Caransebeș la sinode, date, care mai bine se pot vedé din trei în trei ani din rapórttele către congresul național bisericesc, alte date mai esacte despre numărul, progresul, starea morală și culturală a poporului nostru nu avem. Nu avem date, din care să ne putem face o oglindă fidelă, în ce părți poporul român e în creștere și în care părți decresce el numeric. Nu avem studii, din care să se vadă lămurit, care sunt cauzele decrescării lui în unele părți, cum se manifestă viața lui morală și culturală, și ce naționalitate cuprinde mai mare teren, unde poporul nostru numerice nu se sporesce în același raport, ca și rasa, ce-i ocupă terenul. Nu avem date din isvóre românesci, prin care să putem afirma hotărît numărul românilor din Ardeal și Ungaria, cari în urma sorții trăsesc în mijlocul multor némuri, cari caută să le dispute existența prin tóte mijlocele.

E drept, că față cu impregiurările, în care trăim, nu putem vorbi în general de decrescerea poporului nostru. Firea lui l'ajută în orice impregiurări, vitalitatea lui e recunoscută, dar în toiul frigurilor statistice, ce au cuprins pe unii bărbați magiari, ar fi timpul să dăm și noi statistice însemnătate cuvenită, să ne studiem bine din tóte punctele de vedere și unde am vedé, că s'a ivit vermele, care róde la firul decrescării, progresului și al culturai poporului să-l nimicim până când încă nu e prea târziu.

Cu acesta mică introducere trecem la studiul, ce l'a făcut dl Varga

Gyula în academia de sciințe magiară, studiu, care are menirea să demustre, că nu vor trece mulți ani și cu ceririle, ce din an în an le face limba magiară vor aduce drept isbândă înmulțirea rasei magiare în un astfelu de raport, încât nu se va mai puté imputa magiarilor, că domnesc cu o minoritate numerică preste celelalte naționalități, cari forméză marea majoritate în statul ungar de ađi.

Respectivul domn și-a făcut studiile, punénd în paralelă datele statistice din 1880 și din 1890. Se înțelege, că datele acestea numerice pot fi aprocsimativ esacte în cât privesce numărul tuturor locuitorilor; îndată ce însă din capul locului se urmăresce scopul de a se scóte la ivélă sporirea rasei magiare, statistica și studiul făcut pe basa ei despre sporirea naționalităților devine problematică.

Ori cât de problematică însă pentru noi este de însemnătate. Dl Varga Gyula ne spune, că și magiarii sunt un popor, care s'a înmulțit prin contopirea parțială sau totală a altor vițe de popóre și că acesta contopire, care se continuă prin amestecare de sänge și de limbă duce mai ușor la lucrarea măreță a unității naționale magiare. Căci Magiaria nu trebuie să se inchipue, că o forméză numai magiarii de sänge, ci și aceia, cari cu iscusința și cu dor de inimă vorbesc limba magiară, deóre-ce cel ce scie limba magiară, ia parte la cultura magiară, care este o legătură tot așa de puternică pentru realizarea ideei de stat magiar, ca și simțeméntul însuși al néoșului magiar. În un stat magiar nu se póte închipui altă cultură, decât cultura magiară, deóre-ce cestiunea limbei magiare și a culturai generale a statului sunt cu totul nedeparțite una de alta. De aceea e legitimă nisuința statului a se îngriji ca limba și respective cultura magiară să și-o însușescă totă ființa omenescă de pe teritoriul ungar, să și-o însușescă dela nascere până la mórte. Afară de cultura magiară în statul ungar, altă cultură special națională nu se póte face*) și se înșelă toți aceia, cari cércă să o valoreze, deóre-ce ei atunci nu-și pot valora capabilitatea morală și culturală în acest stat. E drept, că până acum limba și cultura magiară și-au însușit-o numai straturile mai înalte ale societății, de aceea a și mers carul magiarisării atît de greoiu, astăđi însă trebuie să căutăm ca să atragem masele cele mari ale naționalităților pentru limba și cultura magiară și trebuie să ne îngrijim, ca acesta să o punem pe o basă mai largă democratică. Nu e destul, că cavalerii germani au fost întemeietorii unor familii sêmburóse magiare, ci nisuința noastră trebuie în dreptată într'acolo ca prin introducerea culturai și limbei magiare în straturile de jos să lărgim cercul aspirațiunilor noastre.

Așa se eprimă dl Varga în conturi generaie și are îndrăsnéla a se provoca la Roma, carea a cuprins némuri din Europa, Africa și Asia, a cărei cultură bucuros au primit-o rasele respectivelor continente și astfelu s'au asimilat pe încet. Dînsul uită de superioritatea culturai romane, de care se îndulesc astăđi cele mai înaintate popóre.

Dar să ne întórcem la datele statistice:

*) Dl Alecsandru Mocionyi cu ocașiunea adunării generale a Asociațiunii transilvane în anul trecut a đis între altele: Un popor cu viitoriu nu se póte desvolta de cât avénd cultura sa națională. Poporul român e cu viitoriu și cultura lui trebuie să fie națională românescă. Timbrul național să caracterizeze desvoltarea lui culturală...

După dînsul magiarii s'au înmulțit în 40 de ani cu 54.31% pe când tóte celelalte naționalități la olaltă cu 22.92%. Limba maternă magiară o vorbiau înainte cu 1/4 de secol 37% ale poporațiunii, ér acum o vorbesc circa 43%. În 1880 vorbiau limba magiară dintre locuitorii nemagiari ai statului ungar 11.57% ér în 1890 13.86%. Cu tóte că și prin lege (art. de lege 18 ex 1879) se constring naționalitățile să vorbescă limba magiară. totuși numărul celor ce vorbesc limba magiară între nemagiari de abia s'a sporit cu 280.000, pe când naționalitățile s'au înmulțit cu 721.000, astfelu că în 1890 numărul celor ce nu sciu unguresce s'a urcat cu 441.000.

În provincie preste tot magiarii forméză 45%, la orașe numărul lor se urcă la 68%. Acesta creștere considerabilă în anii din urmă în cetăți se esplică și prin împregiurarea favorabilă că în special germanii, cari vorbeac limba magiară (pe jidani autorul nu-i mai deosebeste de magiari) se și identifică cu magiarii. În orașele mari magiarisarea sporesce mai tare, deóre-ce acolo influințéză scóla și alți factori culturali și sociali.

La femeii, cari țin cu îndărătnicie la naționalitatea lor magiarisarea merge forțe greu. Dintre bărbați de limbi străine vorbesc magiarsce 16.74%, pe când dintre femeii abia 11.09%. Cea mai mare stavilă a magiarisării este, că magiarii vorbesc bucuros limba naționalităților, între care și pe lângă care trăiesc. Magiarsce vorbesc (în 1890) 500.000 germani (25.16%), pe când nemțesce vorbesc 783.000 magiari; — magiarsce vorbesc 228.000 slovaci (12%), slovăcesce 269.000 magiari; — magiarsce vorbesc 180.000 români (6.95%) pe când românesc vorbesc 208.000 magiari.

Cât de anevoiósă este magiarisarea în familie, unde femeia ține „cu îndărătnicie“ la naționalitate și are influința cea mai mare asupra familiei se vede, că abia 2% sunt copiii pân la trei ani, cari bálbăesc unguresce, ér dela 3—5 ani abia 3 1/2%. Sub influința scólei vorbesc magiarsce 10% copiii dela 6—10 ani, — 17.12% dela 11—15 ani; dela 16—20 ani 18%, ér dela 40 ani începénd scade meru numărul celor ce vorbesc limba magiară.

Dintre confesiuni sunt două: cea unitară cu 98.33% și cea reformată cu 97.89% credincioși, cari vorbesc limba magiară; în biserica romano-catolică s'a urcat numărul credincioșilor, cari vorbesc limba magiară dela 55.28% la 57.50%; în cea greco-catolică s'a urcat dela 9.35% la 10.83%; în cea luterană dela 23.43% la 26.24%; în cea judaică dela 58.48% la 63.78%; în biserica greco-orientală a scăđut numărul credincioșilor cari vorbesc magiarsce dela 0.95% la 0.92%.

Din aceste date resultă dar:

a) că la români magiarisarea nu merge, sau cum se espimă autorul numai în casuri excepționale se magiariséză câte un român și pe când românul numai cu greu și însușesce limba magiară, magiarul învața ușor limba română, lucru, care în trecut a dus la desnaționalisarea magiarului la „valachisare.“

b) femeile joca rolul cel mai însemnat în desvoltarea noastră națională și până când femeia română e conșcie de acest rol, ea va fi și scutul cel mai puternic al conservării noastre naționale.

c) în tóte bisericile s'a sporit numărul credincioșilor, cari vorbesc limba magiară, sau cum se espimă autorul a succes înmulțirea credincioșilor în fa vorul magiarismului, numai în biserica ort. or. numărul lor a scăđut în decursul celor đece ani. Acest cas dovedesce, că biserica noastră națională românescă, ca și în tre-

cut așa și în timpurile acestea este apărătorea cea mai mare a existenței noastre naționale. Consolidându-se și întărindu-se ea prin credința nestrămutată a credincioșilor și faptele lor nobile, ne vom întări și consolida și noi sub aripile și scutul ei.

Sufragiul universal la noi.

Reforma electorală propusă de Taaffe cu înclinare spre sufragiul universal, va avea o influență și asupra stărilor noastre — de părerea aceasta erau multe foi magiare. „P. Coresp.“ dela 22 Octombrie publică cu privire la acesta sub titlul „Austria și Ungaria“ o scrisoare dela un patriot ungar, care trăiește în Viena. În această scrisoare se dice între altele:

Austria se află în plină criză și aceasta nu se va pute rezolva fără de o sguuire tare. Reforma electorală cu sufragiul universal, odată prezentată camerei, nu mai poate fi luată dela ordinea dălei. Mișcarea, ce-o va produce această reformă nu se va pute însă pentru durată opri la Laita, ci va trece și în Ungaria, unde pot să fie pregătiți, că ideea largirii dreptului electoral va bate la porțile parlamentului și va cere înținare cu voce poruncitoare.

„Un stat, ca Ungaria, liberal și democrat (?) nu se poate să fie principiar în contra acestei idei liberale și democratice, și dieta mai curând sau mai târziu va fi moralicesce silită, de a satisface în această privință trebuinței, înainte de ce s'ar impune cu putere fizică. „Gouverner c'est prévoir“. Dacă națiunea magiară, dacă rassa conducătoare voese să ferescă dela de sguivire, cari pentru moment amenință Austria, atunci trebuie să se facă curând și energie tot ceea ce dă unități statului și administrației centrale o putere de ajuns, spre a pute opune largirii dreptului electoral și chiar și generalizării lui un contrapond susțitor de stat“.

După această introducere dice, că înțreg complexul reformelor puse la ordinea dălei trebuie să se aducă în împlinire, prefăcându-se în legi, așa ca Ungaria să potă concede fără temere și claselor celor mai estinse dreptul electoral. „Nici deplina egalitate a calificației de drept electoral pe întreg teritoriul statului, ce formeză un postulat al dreptății, ce nu se mai potă respinge, nici sufragiul universal, care va năvăli împins de curentul neinvincibil al timpului și asupra noastră, nu vor fi periculoase, dacă vor fi controlate de o administrație în sine tare“.

De aceea, dice, partidele trebuie să înceteze cu certele și toți aderenții ideii de stat magiar trebuie să-și dea mâna, spre a duce în împlinire toate reformele, ce servesc acestei idei de stat; reformele bisericesci, politice, apoi reformele administrației de stat....

„Sufragiul universal, și ca precursor al lui egalitatea, micșorarea censului în totă Ungaria, se va impune mai curând ori mai târziu — și încă probabil, că mai iute decât mai târziu — și Ungarei“.

Față cu această eventualitate apelază la compatrioții sei magiari, de a se uni și a face o politică practică național-liberală. Ce ar fi urmarea unui drept electoral egal, pentru cei ce știu scrie și ceti și să plătescă, să șicem, un cens de 5 fl.? Urmarea ar fi că ar intra în dietă potă 30 sau cel mult 60 de deputați, ce nu vor fi destul de credincioși ideii de stat, sau potă chiar cu tendințe centrifugale. Ce ar fi însă acesti 30 sau 60, ba ce ar însemna chiar 100 de acestia față cu 300—400 adicți ideii de stat și uniți într'un partid, a căror greutate va fi încă mai mare prin curățenia alegerilor, din cari au eșit? Ce ar fi față cu camera magnaților, unde tendințele lor în cazul cel mai rău, ar avea pentru sine trei patru voturi din sinul episcopilor ortodocși?

Astăzi, când fidelii ideii de stat sunt divisați în trei partide, cari se combat înversunat la alegeri nu potă fi vorba de o curățenie ideală a alegerilor....

Așa dară: concentrare în jurul ideii de stat, apoi liberală, cavalerescă și bravă

cum se cuvine națiunii magiare, înaintare din propria inițiativă pe calea progresului și privitor la dreptul electoral. Aceasta nu potă decât să aducă bine și să întărească Ungaria și magiarismul. „Gouverner c'est prévoir“.

Noutăți.

Dela Curte. Maj. Lor monarchul și împărătesa regină au sosit în Budapesta, unde vor petrece două săptămâni. De cinci ani Maj. Sa împărătesa — regină nu a mai fost în Budapesta.

Archiducele Albrecht. Archiducele Albrecht a călătorit la Berlin. La gară a fost primit de împăratul Wilhelm și prinții casei domnitoare. În onoare dănsului s'au arangiat festivități de curte deosebite.

Sinod episcopesc. Precum se anunță din Carloviț, ministrul de interne a încunoscițat pe autoritățile bisericesci competente, că Maj. Sa monarchul a conces, ca sinodul episcopesc sârbesc să se întrunească pe ziua de 30 Novembre a. e. n. pentru alegerea de episcopi în scaunele vacante din Neoplanta și Sz. Endre. Esmiterea unui comisariu, după cum s'a obicinuit timp de o sută de ani, nu va avea acum loc, ceea ce dovedesce deplina încredere, ce o are Maj. Sa monarchul și regimul față cu patriarhul Brancovici. Aceași scire anunță, că patriarhul a făcut din nou pașii necesari ca congresul bisericeii sârbesce să se potă convoca în primăvara anului viitoriu.

Constituire. Societatea scolarilor dela gimnasiul superior din Năsăud, — pentru anul scolar 1893/94 sub conducerea d-lui profesor Halița la 24 Septembrie st. n. a. e. s'a constituit în următorul mod: Președinte Constantin Moisil din cl. VIII., vicepreședinte: Ilie Popescu din cl. VII., notariu: Ioan Moldovan din cl. VIII., vice notariu: Ioan Tașișiu din cl. VII., redactor: Vasiliu Șuteu din cl. VIII., bibliotecariu: Valeriu Tanco din cl. VIII., vicebibliotecariu: Georgs Blaga din cl. VII., casariu: Simion Pușcaș din cl. VII., controlor: Ioan Morar din cl. VII.

Suplement. Atragem atențiunea cetitorilor la suplementul alăturat la acest număr.

Raport

despre adunarea generală a „Reuniunii învățătorilor români ort. or. din districtul Sibiului“, ținută la 26 și 27 Septembrie c. st. v. în Avrig.

(Urmare.)

După ridicarea ședinței prime, până când membrii comitetului central au făcut unele vizite pela frntașii nostri din comune, cealaltă membrii ai reuniunii au cercetat spațioasă grădina a repositului bar. Bruckenthal. Imediat după aceea toți membrii reuniunii au fost invitați la un prânț comun oferit gratuit de comitetul parochial și comunal de acolo. Nu ne așteptasem la atât sacrificiu din partea harnicilor avrigeni, se vede însă că spiritul social petruns este și în clasa poporului nostru agricultor, și că știu prețui pe acei gregari neobosiți, cari în tăcere, în liniște, nedesbinați în partide mereu lucră pentru înaintarea nemulului lor în cultură. Meritul principal în această privință îl au fără îndoiială P. O. D. Ioan Cădea, proropresbiter, dl Ioan Macsim, notariu comunal, precum și corpul învățătoresc de acolo, cari au făcut tot posibilul pentru a ne procura distracție pe de o parte, ér pe de altă a oferi dănsii în mod indirect unor învățători diurnele rezeure, cari durere din partea mai multor comitete parochiale li se detrag séu din reavoință séu din necunosciță de cauză. Primescă dar numitele corporațiuni mulțămitea noastră pentru ospitalitatea manifestată membrilor reuniunii cu ocaziunea ținerii adunării generale de acolo. La acel banchet s'au

ținut și mai multe toaste. Președintele reuniunii, dl Dr. D. P. Barcianu a ridicat poculul în sănătatea harnicilor avrigeni pentru călduroasă primire, de carea am fost părtași, protopresbiterul I. Cădea în onoare președintelui, profesorul Vasile Bologa a beut în sănătatea membrilor reuniunii, profesorul Dr. Petru Șpan a toastat pentru continuarea spiritului de înfrățire între membrii din cele trei tracte protopresbiterale, secretariul George Joandrea a beut în sănătatea protopresbiterilor tractuali, special în sănătatea protopresbiterului I. Cădea, ér membrul Dumitru Lăpădat ținând un toast plin de humor și satiră care a făcut forțe mult haz, în sănătatea membrilor din despartământul Avrigului. În decursul banchetului o capelă de musicanți din Făgăraș angagiați anume pentru banchet, a eșcutat mai multe piese naționale.

După amădi la orele 3 1/2 s'a început ședința a două, în care presiđiul pune la ordinea dălei cetirea disertațiunii: „Posiția istoriei în planul de învățământ și metodel ei“, de membrul Ioan Popovici, profesor la școlă civilă de fete.

Autorul în partea primă a disertațiunii se ocupă cu multă cunosciță de cauză cu deslegarea întrebării: „Contribue și istoria cu ceva la realizarea scopului educațiunii?“ Ne spune, că „în primul loc din istoria patriei, din istoria poporului nostru trebuie să scotem materialul de învățământ, căci din acesta are să învețe elevul a iubi poporul, cărui aparține, a admira cu pietate tot ce părinții au creat bun și frumos, a respecta obiceiurile și moravurile poporului; din acesta va învăța a-și iubi patria și a se jertfi chiar pentru dănsa, din acesta va învăța a cunosce a respecta, a admira și a imita vârtuțile și mărirea strămoșilor.“ În partea a două autorul ne arată modul, cum ar trebui să se propună istoria în școlile populare. Ne spune, că materialul istoric, ce e a se prelucra în școlă, înainte de toate trebuie împărțit în părți mai mici, în așa numitele unități metodice, recomandându-ne cu totă căldura propunerea istoriei după treptele formale. Disertațiunea fiind de o valoare nedisputaveră, adunarea generală după o discuțiune, la care iau parte membrii Dr. P. Șpan, Stoia D. Lăpădat și în urmă presiđiul, la propunerea membrului G. Jándrea decide a se esprima disertantului I. Popovici mulțumită protocolară.

Același membru, dl Ioan Popovici, ne prezintă o schiță a unei prelegeri practice din studiul istoriei, luându-și pe substrat poesia: Mama lui Ștefan cel Mare de D. Bolintinenu. În urma discușiunii, la care au participat membrii Dr. P. Șpan, Nicolau Némțu și presiđiul, adunarea generală a acceptat în general ca potrivite vederile espuse de prelegător luându-le spre plăcută cunosciță.

(Va urma)

PARTEA SCIENTIFICĂ ȘI LITERARĂ.

Țera noastră.

Descriere poporală a Ardélului

de

Silvestru Moldovan.

(Urmare.)

Pe șesul, ce se estinde la pôlele acestor munți, merge pe șerțul stâng al Oltului un drum de țară, care împreună Sibiul cu Brașovul trecând de-a lungul țerii Oltului, prin Făgăraș și preste munții Perșanilor. Acest drum este unul din cele mai vechi drumuri ale țerii noastre și e forțe cetat, fiind calea de comunicație cipală a oltenilor, pe care s'au

și se face comunicația din țara Oltului, dela Făgăraș, cu cele două orașe de frunte ale Ardélului, cu Sibiul de-o parte și cu Brașovul de altă parte. În anii din urmă s'a eonstruat dela Sibiul până la Făgăraș și o linie de cale ferată.

Drumul de țară al Făgărașului, precum am amintit mai înainte, să rămuresce între satele Veștem și Tălmăciu, din drumul ce duce dela Sibiul la Turnul-Roșu și se îndreptă spre resărit. Mergând pe el, trecem preste riul Cîbin și urcăm delul, ce se nalță lângă satul Brad. De pe culmea acestui del ni se deschide o panoramă frumoasă înderept asupra plăcutului șes al Cîbinului, asupra cetății ruinate Landskron și în valea de munte a Sadului, ér' înainte, asupra Țerii Oltului și asupra munților Făgărașului, cari se nalță imponent la drépta.

Dincolo de Brad drumul trece preste Olt, pe un pod de lemn acoperit și astfel intrând în Țara Oltului, sosim în curând la comuna Avrig.

Avrigul este un sat mare românesc, cu 2759 de locuitori, dintre care partea cea mai mare (2472 de suflete) sunt români. Aici se află șcaunul unui protopopiat român gr. or. de care se țin 23 de parochii cu 21,885 suflete și o școlă elementară română gr. or. cu 4 învățători.

Dar în Avrig lucrul cel mai însemnat este o criptă, sub care zac remășițele pământesci ale unui suflet mare românesc, osămintele marelui nostru bărbat de școlă George Lazar. George Lazar a fost născut la anul 1779 în Avrig și întorcându-se din România, unde a pus temelie școlilor naționale și a deșteptat pe români din letargia lor secolară, a murit aici în anul 1823.

El a fost înmormântat în curtea bisericeii gr. or. din Avrig, lângă biserică, ér la anul 1864 a fost desgropat și ósele — căci numai acele s'au mai aflat — au fost înmormântate din nou, tot în curtea bisericeii, dar la o depărtare cam de 20 pași dela zidul bisericeii. Aici i-a făcut Carol Rossetti în semn de recunosciță o criptă de marmoră roșietică. Pe pétra care stă ridicată în sus și care are în vârt o cruciuliță de metal se află uomătoriu epitaful, tăiat cu litere cirile:

Vieștoriuile!
Stăi pușintel și cetesce
Dup'acésta șocotesce
Trista omului șorte
Nepregetătore mórte.
Ce ești tu, eu am fost
Acésta 'nvață de rost
Ce sunt eu acum, vei fi
Când ciasul îți va sosi.
George Lazar
theol. Transilv.
N. 1779
M. 1823.

ÉR pe pétra care acopere mormântul, și care asemenea e de marmoră roșietică, este următorea inscripțiune cu litere latine:

„Precum Christos pe Lazar din morți a înviat
Așa tu Româ, ia din somn ai deșteptat.

Lui George Lazar

a ridicat acest monument școlariul séu Hagiul și Ieroselimit Carol Comite de Rosetti, la anul 1864.

În Avrig se mai află un castel, cu grădina frumoasă, care odinióră a fost a guvernatorului Ardélului Bruckenthal, apoi o fabrică de sticlă, care însă acum e pustie și o altă fabrică de postav dur (halina), proprietatea unor sași din Cisnădia.

(Va urma.)

Mulțămite.

Tuturor preestimaților prietini și cunoscuți, cari din tristul incident al mutării la cele eterne a preaiubitului soț și părinte, Dr. Ioan Crișian, fost protopresbiter și profesor șeminarial, prin condolențe, participare la înmormântare și daruri de cununi au contribuit a ne mângăia în durerea noastră, neputându-ne adresa fie-căruia în parte, îi rugăm să primescă pe această cale adănc șimțita noastră mulțămite.

Sibiul, 26 Octombrie, 1893.

Ved. Maria Crișian,
în numele seu și al copiilor.

Nr. 209/893

[207] 3-3

CONCURS.

Pentru ocuparea posturilor învățătoresci dela scólele confesionale gr. or. din comunele mai jos însemnate în protopresbiteratul Oreștiei se escrie concurs cu termin de 15 zile dela prima publicare în „Telegraful Român“.

1. Vinerea, al 3-lea post de învățătoriu cu salariu anual 300 fl. v. a. cuatir, lemne de foc și grădină de legumărit.

2. Măgura cu Jeledințiu, învățătoriu ambulant cu salariu anual 250 fl. v. a. locuință și lemne de încălđit.

3. Petreni, cu salariu anual 200 fl. v. a. cuatir, lemne de foc și grădină de legumărit.

Doritorii de a ocupa vre-unul din aceste posturi au a-și asterne petițiunile de concurs instruite conform legilor din vigóre până la terminul sus scris la oficiul protopresbiteral al Oreștiei (Szászváros).

Oreștie, 28 Septembrie, 1893.

În conțelegere cu comitetele parochiale respective.

Nicolau Popoviciu, protopresbiter.

Nr 645/prot.

[210] 3-3

EDICT.

George Dumitru Tudor gr. or. din Satulung, care de 10 ani a părăsit cu necredință pe legitima sa soție Maria Constantin din Turchesiu și pribegesce în lume fără ubicațiune cunoscută, în sensul rezoluțiunei Consistoriale, din 10 August a. c. Nr. 4857 B. se citeză prin acesta ca în termin de 6 luni dela prima publicare a acestui edict în „Telegraful Român“ să se prezenteze la subsemnatul oficiu protopresbiteral, căci la din contră și în obsența lui se va pertracta cauza și decide procesul ma-

trimonial intentat de cătră soția lui în contra dênșului.

Brașov, în 3 Septembrie, 1893.

Oficiul protopresbiteral gr. or. al Brașovului.

Ioan Petric protopresb.

Nr. 518/893

[209] 3-3

CONCURS

Pentru ocuparea posturilor învățătoresci la scólele din comunele mai jos semnate se publică concurs în termin de 15 zile dela prima publicare în „Tel. Rom.“ și anume:

1. Dârlos, cu salariu anual de 300 fl. cuatir și lemne.

2. Frâua, cu salariu anual de 300 fl. cuatir și doi stângenii lemne.

3. Hașag cu salariu anual de 300 fl.

Doritorii de a competa au a-și substerne suplicele instruate conform legeri subsemnatului.

Mediaș, 6 Septembrie, 1893.

Oficiul protopresbiteral gr. or. al Mediașului.

Ioan Chendi, administr. protopresb.

Ganz seid. bedruckte Foulards 85 kr.

bis fl. 3.65 p. Met. — (ca. 450 versch. Disposit.) — sowie schwarze, weisse und farbige Seidenstoffe von 45 kr. bis fl. 11.65 per Meter — glatt, gestreift, karrirt, gemustert, Damaste etc. (ca. 240 versch. Qual. und 2000 versch. Farben, Dessins etc.), porto- und zollfrei. Muster umgehend. Briefe kosten 10 kr. und Postkarten 5 kr. Porto nach der Schweiz. [15] 15-16

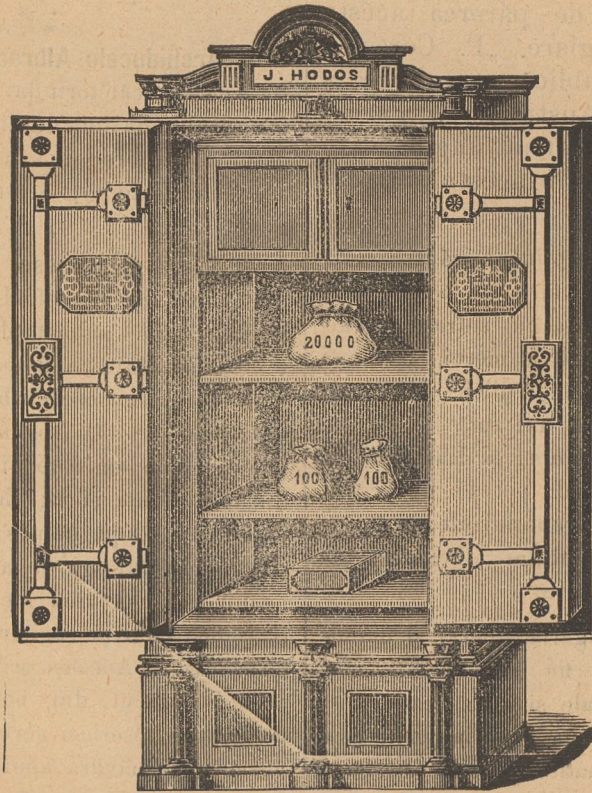
Seiden-Fabrik G. Henneberg (k. u. k. Hofl.) Zürich.

Primul român fabricant de casse

în

Monarchia austro-ungară

IOAN HODOȘ,

Hermannstadt, Färbergasse Nr. 2.

Sibiu, Strada vâpștorilor Nr. 2.

și recomandă cassele și casetele sale de fier pentru păstrat de bani și hârtii de valóre

sigure contra focului și spargerii

de diferite forme și mărimi și cu prețuri cât de moderate.

Interesaților să trimite la cerere „Prețuri curente“ ilustrate franco și gratis. [187] 6-6

Mersul trenurilor pe liniile orientale ale căii ferate de stat r. u. valabil din 1 Octobre 1893.

Table with columns for train types (Tren de persoane, Tren accelerat, etc.), destinations (Viena, Budapesta, Szolnok, etc.), and departure times.

Table with columns for train types, destinations (Viena, Budapesta, Szolnok, Arad, etc.), and departure times.

Table with columns for train types, destinations (Viena, Budapesta, Timișoara, etc.), and departure times.

Table with columns for train types, destinations (Cucerdea, Ludoș, Oșorheiu, etc.), and departure times.

Nota: Órele însemnate în stânga stațiunilor să se ceti de sus în jos, cele însemnate în drépta de jos în sus. Numerele cele grase însemnă órele de nópte

Redactor responsabil Silvestru Mo...

Editura și tipariul tipografiei archidieceșane.